

TOPOGRAFISK-STATISTISK

BESKRIVELSE

OVER

TROMSØ AMT

FØRSTE DEL

DEN ALMINDELIGE DEL

EFTER OFFENTLIG FORANSTALTNING

UDGIVET VED

AMUND HELLAND

KRISTIANIA

H. ASCHEHOUG & CO.'s FORLAG

1899

Forhistorie.

Ligesom det øvrige land har ogsaa det nordlige Norge i ældre tider været beboet af folk, som ikke kjendte brugen af metaller, men hvis vaaben og redskaber tildannedes af sten, et «stenalderfolk». Som material til vaaben og værktøi benyttedes i regelen flint og andre haarde stenarter, hvoraf der tildannedes spydspidse, pile, knive og lignende. ved slibning mod en haard sten tildannedes de forskjellige former, hvæssedes kniven og spydodden, glattedes pilen, fik hulmeiselen sin rigtige skikkelse, medens der i øksen bores hui for skaftet ved hjælp af et træbor, forsynet med en benspids, samt ved hjælp af sand og vand som slibemateriale.

Næsten overalt i de forskjelligste lande er der levninger fra hint tidsrum, et vægtigt bevis for, at stenalderfolkene har boet i saagodtsom alle lande, hvor der nutildags lever mennesker. Men «stenalderen» ophørte til forskjellige tider i forskjellige lande. Medens sydhavsøernes beboere lige ned i vor tid har brugt vaaben og redskaber af sten, var jern og andre metaller kjendt af de gamle ægyptere og andre af oldtidsfolkene allerede aartusinder før vor tidsregnings begyndelse. Man antager, at i de sydligere egne af Danmark, Sverige og Norge er stenalderen ophørt aarhundreder før Kristi fødsel. Hvor lang tid den har været ved i

de nordligste dele af vort land, lader sig neppe sikkert paavise med de nu kjendte stenalderfund, hvilket i flere henseender afviger fra fundene fra den almindelige stenalder. At jernet allerede 5—6 aarhundreder efter Kr. var i brug, iallefald hos en del af befolkningen inden amtet, er sikkert nok, og skal senere nærmere paavises.

Stenalderfolkene har været udbredte over hele Tromsø amt, saavel paa de større og mindre øer som paa kysten af fastlandet, og ogsaa paa steder i længere afstand fra kysten, saavidt der kan dømmes efter enkelte fund. Men de stenredskaber, som forekommer der, er forskellige fra den almindelige stenalders redskaber, baade ved materialet, hvoraf de er tilvirkede, og ved sine eiendommelige former. I stedet for flint og andre haarde stenarter har man benyttet skiferen som raa-emne og af den forarbejdet saavel pile og spydodder som knive, meisler o. l. Grunden hertil er vel nærmest den, at flinten ikke forekommer i disse egne; og da samfærdselen mellem flinteførende landskaber og det nordligste Norge har været yderst besværlig, og bytteforbindelser kun ringe, var man henvist til at hjælpe sig med skifer, der vistnok var skrøbeligere materiale end flinten, men til gjengjæld forekom i tilstrækkelig mængde og var let at bearbejde til vaaben og værktøi af forskjellig art og form.

Disse stenredskaber forekommer hyppig i de nordlige egne af Norge og Sverige samt i det nordlige Rusland og Finland, sjældnere i sydlige landskaber, og antages at tilhøre et andet folkeslag og en anden kultur end den almindelige stenalders gjendstande. Da de oftest findes i egnene omkring og nordenfor polar-cirkelen, har man kaldt dem arktiske stensager og det tidsrum, da de brugtes, den *arktiske stenalder*. Da flytfinnerne som nomader færdedes i disse trakter allerede i forhistorisk tid, er det med føie antaget, at netop denne gruppe stensager, forarbejdet af skifer, har tilhørt de nuværende finners stamfædre. Man har ikke sikkerhed for, naar den arktiske stenalder helt afsluttedes; der synes at være nogen grund til at antage, at skifersager enkeltvis er brugte langt ned i tiden. Men finnerne har vel allerede tidlig lært jernets brug af de sydlige naboer, med hvem de var i berøring, allerede da vore historiske efterretninger begynder; for de stærke vaaben og redskaber af jern har de skrøbelige skifersager maattet vige. — Oldsager fra den *almindelige stenalder* forekommer yderst sjelden inden amtets grændser. Enkelte kileformede øksar og en pilespids af mørk kvartsit kan muligens henføres til den almindelige stenalder. Et sikkert fund fra denne tid er en hulmeisel af flint, funden paa gaarden *Berg* i Tromsøundet; den er det nordligste flinteredskabsfund i Norge og det eneste hidtil kjendte inden amtet.

De inden amtet gjorde fund fra arktisk stenalder er knive, økser, spyd og pile, hulmeisler og retmeisler. Knivene har en længde af op til 20 cm., de fleste er dog meget mindre og tilhører tre forskellige former. Flere af dem har et kort skaft eller haandtag og eg paa bladets ene side. Spydspidserne er op til 18.5 cm. lange med ophøiet midtrand, tunge og modhager. Pilespidserne har i regelen samme form som spydspidserne, men er meget mindre. Meislerne er dels hulmeisler, dels retmeisler, hvortil kommer kileformede økser uden skafthul. Flere af knivene, pilene og spydene er fint slebne; enkelte stykker er af *flammet skifer, rød og grøn*. Værkstedsfund forekommer ikke, saavidt vides, undtagen fra *Little Skaanland* i Trondenes, hvor der paa et sted fandtes mange saavel fuldførte, som brækkede og halvt tildannede gjenstande.

Af amtets 22 herreder forekommer stenaldersfund fra de 17. Talrigst er de i Trondenes med 56 kjendte fund. Gaardene *Skaanland* og *Fuskevaag* i Trondenes og *Ramfjordnes* i Tromsø-sundet kan opvise de fleste fund, respektive 13, 6 og 6. Man finder i regelen kun en gjenstand, og selv om flere gjenstande er fundne paa samme gaard, har dog afstanden mellem findestederne været saa stor, at de maa henføres til forskellige fund.

Naar der nedenfor under de forskellige gaarde og herreder nævnes stenalderen, menes overalt, hvor ikke anderledes er angivet, den arktiske stenalder.

Fra egnene i amtets indre er to fund i Maalselvdalen. Naar undtages Bardo, Salangsdalen, Maalselven og Nordreisen, er der ingen bebyggelse i amtet i de fra kysten fjernere liggende strækninger. Ingen rydning af jord foregaar, hvorved stenaldersfund let kommer for lyset, og her er heller ingen fund gjort.

Fra *bronzealderen* eller det tidsrum, da der brugtes vaaben og redskaber af bronze, en blanding af kobber og tin, er intet fund fra Tromsø amt. De gamle bronzesager, som er fundne her som gravgods, der har fulgt med den døde, naar han hauglagdes, tilhører dels ældre, dels yngre jernalder. For tiden maa man af de arkæologiske undersøgelser inden amtet slutte, at stenalderfolkene i denne egn har ombyttet stenredskaberne med jernet uden bronze som mellemlid. Dog tør det hælde, at fremtidige undersøgelser kan komme til andre resultater ved nye fund.

Helleristninger, der forekommer i sydligere landsdele, kjendes ikke inden Tromsø amt.

Fra *den ældre jernalder* eller det afsnit af samme, som af mange arkæologer opføres under navnet mellemjernalderen, or en del fund fra amtets sydligere egne samt et enkelt tvilsomt fra dets nordlige del. Den ældre jernalder regnes almindelig indtil tiden omkring 800 e. Kr., da vikingetogene begyndte; mellem-

jernalderen er da de tre—fire aarhundreder, der gaar nærmest forud for vikingeperioden. Ældre jernalders fund kjendes fra *Hundstad* i Kvæfjord, *Vaskinn*, *Bessebostad* og *Erikstad* i Trondenes, *Helo* og *Østnes* i Bjarkø, *Lekangen* og *Stangnes* i Tranø, og et tvilsomt fra *Vannereid* i Helgø. Fundene er korsformede bøile-spænder af bronze; flere af dem ender i et dyrehoved.

Urner af brændt ler samt bælttestene af hvid kvarts.

Kamme af ben samt pincetter af bronze; vaaben og redskaber af jern er yderst sjeldne. Desuden forekommer enkeltvis perler af glas samt haandsneldhjul, dels af brændt ler og dels af kleber. Sagerne er som regel fundne i gravhauge sammen med ben af ubrændte lig.

Runeskrifter fra denne periode kjendes ikke, heller ikke fund af guld- eller sølvsager. Naar der hos Kraft berettes om en runesten, som skal have staaet ved *Burøund* i Karlsø, saa beror dette vistnok paa en forveksling med en finsk offersten. Paa flere steder i det nordlige Norge kaldte man nemlig tidligere finnernes foregivne trolddomskunst «runeri» ligesom ogsaa alt, som stod i forbindelse med finsk overtro og afdudiske ceremonier.

Ældre jernalders fund forekommer fra 5 af amtets 22 hereder. (Kvæfjord, Trondenes, Bjarkø, Tranø samt maaske Helgø).

Den yngre jernalder. Dette tidsrum regnes almindelig fra omkring aar 800 til kristendommens indførelse. Landets sydlige egne træder paa denne tid delvis frem i historiens lys, medens der fra de fjerne nordlige landsdele kun sjelden findes historiske optegnelser fra denne tid. Af og til findes dog en undtagelse. Nordmanden Othar, der boede i det nuværende Tromsø amt, forlod sit fædreland — maaske af misnøie med Harald Haarfagres strenge regimente — og drog til England, hvor han gav kong Alfred oplysninger, der senere er omtalte under afsnittet om amtets historie og af værd for kjendskabet til Norges nordlige landskaber i det niende aarhundrede. Omtrent samtidig med ham forlod en bjarkøing landet og blev landnamsmand paa Island. Amtet maa allerede dengang have været forholdsvis godt befolket. En stor del af gaardene i amtets sydlige del har da været ryddet og beboet, medens befolkningen i det nordlige vel har været faatalligere og i det væsentligste indskrænket til heldigt liggende pladse paa øerne. De indre fjordes bredder samt de nu beboede dalfører blev derimod, ligesom det for det meste ogsaa var tilfældet i det søndenfor liggende naboamt, først ryddede og opdyrkede i senere tider; saaledes Malangen i det tretende aarhundrede og Balsfjordens største del først i det 17de og 18de aarhundrede. Med andre fjorde er det vel gaaet paa samme maade; herfra undtages de større fjordbygder som Kvæfjord samt kysterne omkring Vaagsfjord og Solbergfjord. Bjarkø

med omliggende øer og Kvæfjord og Trondenes paa Hinnøen samt den fra Senjenøen mellem Vaagsfjord og Solbergfjord liggende lialvø Stanglandet har vistnok været forholdsvis tæt befolkede, og den første rydning af de fleste gaarde i disse herreder falder vistnok fra tiden før og nærmest efter vikingeperiodens begyndelse. Kvæfjordens fortsættelse, Gullsfjorden, er derimod bebygget senere. Betingelserne for at fæste bo var paa flere steder inden amtet særdeles gunstige: ved kysten det fiskerige hav, store øer, bevoksede med skog, men vel skikkede til oprydning, gode beitesmarker for fæet, gode kornjorder, saa at man i begyndelsen af det ellefte aarhundrede ikke paa de større gaarde behøvede at indføre korn fra sydligere distrikter, naar ikke uaar indtraf; der var ligeledes nogen furuskog, saa at det væsentligste bygningstømmer ikke behøvede at hentes langveisfra; de store fjorde var rige paa forskjellig slags fisk; holmer og mindre øer havde godt sælveide, æg- og dunvær. Paa nogle kyststrækninger har bebyggelsen været sparsommere, saaledes paa Senjenøens yderside, hvor man vistnok havde let adgang til det fiskerige hav; men de steile forbjergene mod det barske og vilde hav, fjorde med steile kyster aabne mod havet uden øer og holmer i fjordmundingen har ikke indbudt oldtidens folk til at fæste bo der i større antal, saalænge landet ikke var for stærkt optaget i de for bebyggelse gunstigere egne.

De oldfund, som tilhører denne periode, er i det hele taget lig oldfundene fra de andre landsdele fra samme tidsrum. Det er saavel vaaben og redskaber som smykkesager. De fleste er gravfund og hidhører fra gravhauger, der ved jordrydning er udkastede.

Et par større sølvfund fra slutten af dette tidsrum tilhører ikke gravfundene, men bliver at henføre til depotfund. Det ene hidrører fra Flatvold ved Pollen i Lyngen og er: 2 store halsringe af sølv, den ene bestaaende af 10 sammensnoede fine stænger, hvis ender er fæstede til hager, hvorved ringen kan lukkes; den anden har 4 sammenflettede stænger; et firbladet hængesmykke samt en spænde og en ring af en enkelt stang. Det andet større sølvfund gjordes paa Haukø i Skjervø sogn og bestod af følgende sager: en stor halsring af snoede sølvtraade, kjæde med vedhængende krucifikslignende menneskefigur, en ørenring og to hængesmykker med vedhængende mynter, der havde indskrifter fra de engelske konger Knuts og Æthelreds tider.

Af bronzespænder forekommer ofte de saakaldte skaalformede spænder i gravfundene. Til Tromsø musæum er der fra amtet indkommen 15 stykker; flere af dem er smukt forarbejdede af dobbelte plader, hvoraf den øverste med gjenembrudt arbejde. De forekommer saa langt nord som i Tromsøsundet herred, hvor

der er fundet 4, 2 paa gaarden Tisnes og 2 paa Tromsøen. Fra Havn paa Senjenøens yderside haves ligeledes et par af det slags spænder. Af andre slags spænder forekommer de saakaldte ligearmede med rig ornamentik; desuden arnebaand af bronze samt ringspænder, perler af glasmosaik i flere størrelser og mønstre samt ravperler og kamme af ben.

Af redskaber til kvindeligt haandarbejde findes vævspyd af ben samt haandseldhjul af klebersten, benplader med udskaarne kanter, der formentlig har været brugte ved baandvævning.

Af vaaben forekommer yngre jernalders sverd, spyd, økser, saavel strids- som redskabsøkser, skjoldbuler og pile. Af redskaber er der smedetangen, ambolten, kniven og filen m. m.

Ingen af gravfundene kan kaldes særdeles righoldige; det er ofte nogle faa gjenstande. Paa et par steder, hvor flere oldsager er fundne samlede, kan det være tvilsomt, om sagerne er grav- eller depotfund.

Sjelden er der flere yngre jernalders fund fra samme gaard. Blandt de steder, hvorpaa de fleste fund er gjort, kan nævnes: Hundstad i Kvæfjord med 3 fund. Harstad og Aakerø i Trondenes, hver med 4 fund, Østnes og Helø i Bjarkø, hver med 4 fund, Liasletten i Dyrø med 3 fund, Lekangen i Tranø med 3. Flere gaarde har 2 fund, deriblandt Helgø i herredet af samme navn, de fleste kun et eneste.

Det er selvsagt, at et større antal af fundne oldsager er i tidens løb bortkommet. Paa flere steder er der ved rydning af jord eller ved pløining kommet oldsager for dagen; men da man ikke har havt kjendskab til deres antikvariske og kulturhistoriske værd, er de bortkomne. Det kan saaledes godt hælde, at der paa gaarde, hvor nutiden ingen gravhauger eller oldfund kjender, i tidligere tider har forekommet saadanne. At bevise, at en gaard først i senere tider har faaet sin første bebyggelse, fordi derpaa den intet oldfund eller ingen gravhauger forekommer, gaar derfor ikke vel an. Gravhaugerne kan for længe siden være bortryddede, og oldsagerne bortkastede.

Yngre jernaldersfund kjendes fra 12 af amtets 22 herreder.

De faste fornlevninger fra tiden før kristendommens indførelse bestaar af gravhauger og bautastene; af de sidste er der kun et ringe antal. At reise bautastenen over den afdøde var en meget gammel skik i Norden og brugtes allerede i den ældre jernalders tid. Af optegnelser fra de ældre tider saavelsom af senere iagttagelser sees, at bautastene reistes saavel ved brændte som ubrændte lig. Ingen af de inden amtet forekommende bautastene er synderlig høje, sammenlignet med samme slags stene i sydligere landsdele. Den høieste er omkring 3 meter og findes nær kirken paa Raa i Kvæfjord. I samme herred forekommer bauta-

stene paa gaardene Utstrand, Øines og Hemmestad. I Trondenes er de forsvundne, kun en liden staar tilbage paa Vaskinn paa Grytøen. I Bjarkø ved Øvergaard staar en tilbage; men der har før været flere. I enkelte af de andre herreder forekom de tidligere, men er nu for det meste borttagne. Paa samtlige gaarde, hvor bautastene har staaet, er der tæt ved eller nær disse en eller flere gravhauger. Mere af stenene kaldtes «pila», og i folkesagnene sagdes de at have tilhørt jøtnerne? som havde brugt dem som skydevaaben.

Det andet slags faste fornlevninger inden amtet er gravhaugene, der forekommer i stort antal og af forskellig størrelse. De fleste af dem er beskadigede, idet man frem igjennem tiderne har gravet større eller mindre huller i dem i haab om at finde skatte. Paa gaardenes indmarker er ogsaa mange aldeles bortryddede, idet jorden er bleven oplagt til ager og eng. Størrelsen er meget forskjellig; medens nogle har en diameter af 12 meter og er henved 2.50 m. høie, har andre neppe en fjerdedel af denne størrelse. Formen er snart rund, snart langagtig; de førstnævnte er talrigst. I det indre er ofte muret gravkammer, især i de grave, der hidrører fra ældre jernalder, medens de fra den yngre jernalder ofte mangler dette. Som oftest er de byggede af sten med et tykt yderlag af jord. Hvor der har været liden tilgang paa sten, er jord og grus det fremherskende materiale. Graven inde i haugen er ofte dannet af flade opretstaaende heller og dækket af store «overligger» eller flade stene. Oftest bestaar den af stene, lagte ovenpaa hinanden med de glatter kanter indad og ovenpaa dette store dækheller. I gravhaugene fra yngre jernalder er derimod ofte intet ordentlig muret kammer, men liget er bleven dækket af sten og jord, der har faaet skikkelse af en rund haug, undertiden omgivet af stenkjede ved foden og ofte af en dyb grøft, der har tjent til at bortlede vandet og hindre dette fra at komme i berørelse med den hauglagte og at ødelægge det ham medgivne gravgods. Ofte ligger gravhaugene saaledes, at de let falder i øinene og tager sig godt ud paa frastand, snart paa et nes, snart paa en fjeldknat nær sjøen. Blandt de gaarde, hvor de største gravfelter forekommer, kan nævnes Hundstad og Øines samt Strand i Kvæfjord, Erikstad i Kasfjorden, Trondenes præstegaard, Grytø, Vaskinn og Bessebostad, samtlige i Trondenes, Vestnes, Østnes, Øvergaard, Helø og Sand i Bjarkø, Grundfarnes i Berg, Stanglandseidet og Stangnes i Tranø, Myklebostad i Dyrø, Aandervaag og Engenes i Ibbestad, Øisten og Grepstad i Hillesø samt paa Vannøen i Karlsø.

Af andre faste fornlevninger forekommer i Norges sydligere distrikter de saakaldte «bygdeborge», der har tjent som lokalværn mod fiendevold. Af disse findes, saavidt vides, ingen i amtet

med undtagelse af det saakaldte «Slottet» ved Gansaaasbotn i Trondenes, der ifølge traditionen skal have tjent som tilflugtssted under russernes herjinger i det 14de og 15de aarhundrede. Det er heller ikke urimeligt, at der i dette tætbefolkede distrikt kan have været gjort forsøg paa at værges sig mod fienden ved hjælp af det slags befæstninger.

Paa fjeldkatter, der ligger nær havet eller store fjorde, kan man ogsaa se mærker efter gamle varder eller «vitter»; flere af disse tør være meget gamle; henved et helt aartusende er hængaet, siden en af Norges konger, Haakon Adalsteinsfostre, paa-bød, at varder eller «vitter» skulde bygges for at tjene til varsel, naar en fiende nærmede sig. I det distrikt, som først hjemsogetes af tienden, blev varden stukket i brand, vagten ved den nærmeste varde fulgte eksemplet, og paa den maade fløi krigsbudet snart viden om lande, naar baunen lyste fra fjeldenes toppe. Vardernes bygningsmaade var meget simpel: der dannedes først en stenring eller lav stenmur paa fjeldtoppen; indenfor denne reistes stænger og bord, hvis øverste toppe støttede sig til hverandre. I tilfælde af tiendens nærmelse blev de tændte. Flere af stenringene oppe paa fjeldkatterne tør være levninger af de gamle «vitter», der jo vedligeholdtes baade i middelalderen og nyere tid lige ned til begyndelsen af vort aarhundrede.

Historie.

Tromsø amt i middelalderen. Den sydlige del af Tromsø amt hørte, som før omtalt, i middelalderen til Haalogaland, medens den nordlige del regnedes til Finmarken. En grændse gik i middelalderen tvært over amtet. Amtets historie er saaledes delvis knyttet til Haalogalands og delvis til Finmarkens.

Allerede i forhistorisk tid har den *sydlige* del af det nuværende Tromsø amt været forholdsvis godt befolket. Ret talrige er, som ovenfor omtalt, oldtidsminderne fra hint fjerne tidsrum, som gaar forud for historiens optegnelser. De fundne oldsager fra ældre og yngre jernalder bærer alle kjendetegn paa i hin periode at have været brugte af det samme folkeslag, som har boet i landets sydligere egne, det norske folks forfædre.

Den sydlige del af amtet var i middelalderen den nordlige del af Haalogaland, som oprindelig strakte sig omtrent fra det nuværende Helgelands sydgrændse og op til Malangenfjord med de før angivne grændser.

Senere flyttedes landskabets grændser længere mod nord op mod det nuværende Finmarken.

Amtets sydligste del, de gamles *Amd*, der bestod af det nordlige af Hinnø samt maaske ogsaa Andøen, omtales i landets ældste historie. Allerede i sagnhistorien nævnes i Heimskringla kong *Goðgestr* paa Amd, der døde af et fald fra hesten Hrafn, som han havde faaet sendt fra den svenske konge Aðils. I Harald Haarfagres tid udvandrede *Tore Tussasprænger* fra Amd og bosatte sig paa Island, hvor han tog bopæl i Eyafjorden. Misnøie med kong Haralds jarl, Haakon Grjotgardssøn, drev ham bort og ud til hin ø, hvor saa mange nordmænd i hin tid fandt et fristed.

Fra amtets mest bekendte gaard Bjarkø drog samtidig *Olav Bekk* til Island. Han var søn af *Karl i Bjarkø*, og var bleven dømt utlæg for drabet paa *Tore Svarte*. Han drog afsted med vikingen *Ulv* og bosatte sig mellem Skagafjord og Eyafjord.

De vigtigste ældste historiske oplysninger om den landstrækning, som nu er Tromsø amt, findes vel i den korte reisebeskrivelse, som kong Alfred den store (død 901) har indskudt i den latinske oversættelse af *Orosius's* verdenshistorie.

Hos den latinske historieskriver Orosius var de nordlige landes geografi daarlig eller slet ikke behandlet. Derfor indskjød Alfred 2 stykker, som han havde fra sine samtidiges beretninger. Hjemmelsmand for den af disse var *Óthar* (Oththere). Hans hjemsted var sandsynligvis straks søndenfor Malangen i det lange sund mellem Senjen og fastlandet, hvor der er ganske store gaarde paa begge sider. Paa en af disse i Leinviken sogn antages *Othar* at have boet.

«*Óthar* (Oththere) fortalte sin herre, kong Alfred, at han boede nordligst af alle nordmænd. Han sagde, han boede i det land, som ligger i nord ved Vesterhavet; men landet strakte sig meget langt nordefter derfra og var ganske øde med undtagelse af, at finnerne hist og her havde spredt tilhold for at jage om vinteren og fiske om sommeren.

Han sagde, at han engang selv vilde undersøge, hvor langt landet strakte sig mod nord, og om der boede noget menneske nordenfor den øde strækning. Han for derfor nordefter langs havet; i tre dage havde han stedse den øde strækning til styrbord og havet til bagbord. Da var han kommen saa langt nord, at hvalfangerne ei pleiede at fare længere. Men han fortsatte sin vei fremdeles nordefter saa langt, som han kunde seile i andre tre dage. Da bøiede havet mod øst, eller ogsaa løb der en stor havbugt ind — hvilken af delene vidste han ikke; kun vidste han, at han der maatte oppebie vestlig eller lidt nordlig vind, og at han seilede derfra østover langs landet saa langt, som han kunde

komme i fire dage. Da maatte han oppebie fuld nordenvind; thi landet bøiede sig nu sydefter, eller ogsaa løb der en stor havbugt ind — hvilken af delene vidste han ikke. Han seilede derfra sydefter langs landet saa langt, som han kunde komme i fem dage. Der gik der en stor elv op i landet. De styrede op i aæn, fordi de ei turde seile videre af frygt for ufred, eftersom landet var ganske bebygget paa den anden side af aæn; dette var det første bebyggede land, han traf, siden han forlod sit eget hjem. Overalt havde han til styrbord havt ubeboet land, med undtagelse af, at der var enkelte fiskere, fuglefængere og jægere; det var altsammen finner. (Ac him wæs ealne weg weste land on ðæt steorbord, butan fiscerum > fugelerum > huntum, > ðæt wæron eall Finnas.) Men til bagbord havde han stedse det aabne hav. Bjærmerne havde bebygget deres land godt; men did turde han og hans mænd ikke komme. Terfinnerne boede straks vestenfor det Hvide hav. Terfinnernes land derimod var øde, undtagen hvor jægere, fiskere, fuglefængere havde tilhold. Bjærmerne berettede mangt og meget saavel om deres eget land som om de tilgrændsende, men han vidste ikke, hvad sandt der var deri, fordi han ei selv havde seet det. Det forekom ham, som om bjærmerne og finnerne talte et og samme sprog.

Hans fornemste hensigt med at drage didhen var foruden at undersøge landet ogsaa at fange hvalros; thi disse dyr har meget ædelt ben i sine tænder, og deres hud er meget tjenlig til skibsreb. Denne hval er meget mindre end andre hvaler, nemlig ikke mere end 7 alen lang. I hans eget land er derimod den bedste hvalfangst; der gives hvaler af 18 alens længde. Af dem kunde han selv sjette dræbe 60 i to dage. Han var meget rig paa den slags eiendomme, hvori de folks rigdom bestaar, nemlig de vilde dyr (wildrum). Da han drog til kongen, eiede han 600 tamme, ukjøbte dyr. Disse dyr kaldes rener. Af dem var der 6 lokkeren (Þa deor hi hataþ) hranas Þara wæron syx stælhranas); saadanne er meget dyre blandt finnerne, fordi man ved deres hjælp fanger de vilde rener. Han var en af de første mænd der i landet, men eiede dog ikke mere end 20 køer, 20 faar og 20 svin. Det lille han pløiede, pløiede han med heste.

De derværende indbyggers største herlighed er den afgift, finnerne betaler dem; den bestaar af dyreskind, fuglefjær, hvalben og skibsreb forarbejdede af hvalros- eller sælhud. Enhver betaler efter sin stand; den fornemste har at betale 15 maarskind, 5 renhuder, 1 bjørnefeld, 10 embere fjær, 1 kjortel af bjørne- eller oterskind og 2 skibsreb, hvert paa 60 alens længde, det en af hvalros- det andet af sælhud.

Han sagde, at nordmændenes land (Norðmanna land) var meget langt og smalt; alt det deraf, som man enten kan dyrke

eller pløie, ligger ved sjøen, og endda er det mangesteds meget stenet; østenfor ligger vilde fjeldstrækninger oppe langs det bebyggede land, og paa disse fjeldstrækninger bor finner. (On Æam morum eardiaþ Finnas.)»

Professor *G. Storm* har fortolket denne Othars reise saaledes:

Han reiste, som han selv siger, «nordover» — det vil sige mod nordøst —, han havde det øde land paa styrbord, og det aabne hav paa bagbord, i tre dage; da var han kommen saa langt nord som hvaljægerne pleier. Derpaa seilede han fremdeles mod nord (d. e. nordøst) saa langt, som han kunde seile i andre tre dage. «Her bøiede landet ret mod øst — eller havet gik ind i landet (o: dannede en havbugt), han vidste ikke hvilket; det alene vidste han, at han her maatte bie paa vestlig eller nordvestlig vind for at seile videre.» Othar har efter dette passeret det nordligste kystpunkt, altsaa nordsiden af Magerø, og han er den første mand, om hvem det kan siges, at han har passeret *Nordkap*; udenfor her har han maattet ligge og ventet paa forandring i vindens retning.

Han kom til en stor aa oppe i landet, og de drog op i aaen, thi de turde ikke seile videre (forbi aaen) for ufred, «da landet var bebygget paa den anden (fjernere) side af aaen». Othar seilede videre mod øst og nordøst, og saa mod syd langs den sydlige kyst af den lapplandske halvø, ikke som det oftest siges, tværs over det Hvide hav, og op i Dvina. «Han havde ikke før truffet bebygget land, siden han før fra sit eget land, men hele tiden havde han paa styrbord havt det øde land — undtagen forsaavidt der fandtes (omstreifende) fiskere og veidemænd (fugle- og dyrjægere), og de var allesammen finner; men paa bagbord havde han kun havt det aabne hav. Bjarmerne havde bebygget sit land vel, men did vovede de ikke at komme; derimod var terfinnernes land ganske øde, undtagen hvor jægere og fiskere dvælede.» Efter dette har Othar seilet rundt en stor ubeboet halvø mod nord, øst og syd, — det vil sige mod nordøst, sydøst og sydvest — og han havde det «øde land» paa høire haand og det «aabne hav» paa venstre; han er endelig kommet langs dette land til en stor elv, paa hvis fjernere bred han atter fandt beboet land; denne store elv skillede mellem terfinner og bjarmar. Terfinnerne er de finner eller lapper, som holder til i *Ter* eller *Turja*, Lappland. Den store aa, som skiller terfinner fra bjarmar, maa søges i den sydvestlige del af Lappland; bjarmerne er den folkestamme, som boede i sydvest for terfinnerne, nemlig *østkarelerne* paa vestsiden af det Hvide hav. I det 15 de og 16de aarhundrede naaede den kareliske beboelse til floden *Varzuga*, og det norske skattedistrikt stansede ved denne flod; i det 14de aarhundrede naaede den norske konges skattekrævere langs det

Hvide hav lige til floden Veleaga (Væli-joki, biflod til Umba). Kanske den kareliske bebyggelse i 9 de aarhundrede ikke er naaet saa langt østover, men er stanset ved *Kandalax*, hvor den naturlige grændse er mellem Karelstranden og Lappland.

Othar har ikke seilet tvers over det Hvide hav, men han har opdaget denne havbugt og fulgt dens ubeboede kyster saa langt mod vest, at han atter traf menneskelig bebyggelse, og beboerne viste sig at være «bjarmer». Ved denne tid eller kort efter tilregnede sig den norske konge herredømme over alle finner lige til det Hvide hav. Derved kom Norge mod nordøst at grændse til Bjarmeland, og derfor siges det f. eks. i *Historia Norvegiæ*, at Haalogaland naaede til Bjarmeland; grændsen var et nes, som kaldes Væggestav og vel maa søges ved det Hvide hav.

Indbyggerne i det nordlige Norge oppebar, som det sees af Othars beretning, en stor afgift af finnerne i form af dyreskind, skibstaug, som var gjort af hvalroshud eller sælskind, fuglefjær og hvalben.

Denne saakaldte finneskat gik senere over fra folket heroppe og til kongen, som lod den indkræve ved en af sine lændermænd i det nordlige af landet.

Aarsagen til Othars reise til England tør maaske staa i forbindelse med det misnøie, som dengang var herskende blandt de norske stormænd med Harald Haarfagre og hans jarler.

Samtidig med Harald Haarfagres tog til det nordenfjeldske, hvor den mægtige Haakon Grjotgardssøn indgik forbund med kongen, eller i alle fald, da de haalogalandske høvdinger *Brynjulf* og *Board paa Torget* blev kongens mænd, er hele det nordlige Norge kommen under Haralds herredømme omkring aarene 863—67. Da Harald delte riget mellem sine sønner, fik Erik Blodøks foruden Nordmøre og Romsdalen tillige Haalogaland at styre; og han foretog vel omkring 920 et tog til Finmarken og Bjarmeland. Fra Haalogaland var ogsaa Eriks dronning, den vakre og kloge, men rænkefulde Gunhild, om hvem det hed, at hun var troldkyndig, og at hun var fostret hos tryllekyndige finner.

Trolldom og overtro knytter sig til beretningerne fra Finmarken. Allerede i de ældste historiske skrifter og af de gamle love sees finnerne, eller de fra Finmarken, at staa høit i ry for dygtighed i trolldomskunst. Om *Gunhild* heder det i Harald Haarfagres saga, at Erik Blodøkses mænd fandt i Finmarken i en gamle en kvinde, som var vakrere end nogen de havde seet. Hun sagde til dem, at hun hed Gunhild, og at hendes fader boede paa Haalogaland og hed *Özurr toti*. «Jeg har været her,» sagde hun, «for at lære kunsten af to af de klogeste finner, som er her i marken.»

Ogsaa om Erik Blodøkses søn, Harald Graafeld, hed det, at han en sommer reiste nord til Bjarmeland, og at han herjede og kjæmpede med bjærmerne á Vinu bakka eller paa bredden af Dvina (ca. 965).

Omkring 999 drog i Norge Olav Trygvessøn opover til Haalogaland, hvor han indførte kristendommen. Paa sin færd tog han haardt ivei med de nordlandske høvdinger. *Eivind Kinnriva* og *Raud hin ramme* paa Godø i Salten blev pint til-døde, *Tore Hjort* i Vaagen blev dræbt i kampen af kongen selv. Paa dette tog kom han ogsaa op til Amd eller herredet omkring Trondenes, hvor alle indbyggere lod sig kristne. Men denne kristendom har nok ikke slaaget dybere rødder. Omkring 20 aar senere heder det, at Olav den hellige erfarede, at kristendommen *saagodtsom slet ikke* overholdtes paa Haalogaland, og i aaret 1020 drog han derfor didop, hvor han i hvert herred kristnede folket, og hvor de fleste høvdinger og storbønder gjorde veitsler eller gjæstebud for ham og lod sine sønner optage i kongens hird. Paa denne færd kom han ogsaa op til Amd, hvor da en af Nordlands mægtigste høvdinger, *Tore Hund* paa Bjarkø, gik kongen tilhaande og blev hans lendermand. Tore Hund i Bjarkø blev stamfader for den gjennem flere aarhundreder mægtige og høit anseede Bjarkø-æt.

Tore Hunds fader skal have været en anset mand, som hed Tore. Da Olav den helliges fader, Harald grænske, drog paa frieri til den svenske enkedronning, den mægtige Sigrîd Storraade, skal Tore have fulgt ham paa denne færd og der delt skjæbne med kongen, som Sigrîd lod indebrænde. Det er ikke usandsynligt, at Tore nedstammede fra ovennævnte Karl i Bjarkø.

Tore Hunds bror *Sigurd* boede paa Trondenes. Om ham heder det, at han ikke var gaaet i kongens tjeneste, og Tore stod forsaavidt over sin broder, som han var kongens lendermand. Men hjemme paa sin gaard stod Sigurd ikke tilbage for broderen i rigdom og pragt. Han var gift med *Sigrîd Skjalgsdatter*, søster af den mægtige Erling paa Sole. Tore Hunds og Sigurds søster Sigrîd var først gift med *Ølve paa Egg*, siden med *Kalv Arnes-søn*, begge høvdinger i Indtrøndelagen. Slægten havde saaledes anseede og mægtige medlemmer og forbindelser.

Sigurd paa Trondenes havde en søn, som hed *Aasbjørn*, der eiede gaarden efter sin fader.

Snorres beretning om Aasbjørn, senere kaldet *Selsbane*, giver et indblik i levevisen hos høvdingerne paa de tider, ligesom Aasbjørns skjæbne kom til at spille en rolle i Norges historie, idet grunden lagdes til flendskabet mellem Tore Hund og Olav den hellige.

I hedenskabets tid pleiede Aasbjørns far, Sigurd, at holde tre blot hvert aar, et ved vinternat, et andet ved midtvinters og et

tredje henimod sommeren; men da han antog kristendommen, fortsatte han paa samme maade med gjæstebud; om høsten holdt han et stort vennegilde, om vinteren et julegilde og det tredje gilde holdt han til paaske, og han havde mange gjæster. Sigurd fortsatte med disse gjæstebud indtil sin død. Aasbjørn var 18 aar, da faderen døde; han holdt ved med sin fars skik og holdt tre gjæstebud hver vinter. Kort tid efterat Aasbjørn havde overtaget fædrearven, blev det daarlige aar og kornet slog fejl. Aasbjørn holdt imidlertid ved med sine gjæstebud, og gammelt korn og gamle forraad kom ham da til nytte.

Næste aar var det lige daarligt med kornhøsten, og Aasbjørn reiste omkring til sine venner for at købe korn, og af nogle fik han til gave. Saa holdt han ogsaa gilder den vinter. Men vaaren efter kunde ingen faa kjøbt sædekorn, og man fik saaat lidet, og det saa ud til et daarligt kornaar (1022); samtidig forbød Olav den hellige udførsel af korn, malt og mel søndenfra til de nordlige landsdele. Aasbjørn lod da sætte paa sjøen et godt, vel udrustet lastskib, som han eiede, og reiste med 20 mand.

Dette forsøg paa at købe korn drog en række skjæbnevangre begivenheder efter sig baade for Aasbjørn, Erling Skjalgs-søn og Olav den hellige. Korn fik Aasbjørn kjøbt af Erling Skjalgs-søns trælle, men aarmanden *Tore Sel* tog kornet fra ham ved Agvaldsnes.

Da Aasbjørn hjemme fik høre haansord for sin uheldige færd, drog han det følgende aar sydover til Agvaldsnes for at hevne fornærmelsen. Idet *Tore Sel* i haanende ordelag fortalte kongen om Aasbjørn, som han sagde stod med graaden i halsen, da man foruden lasten tog seilet af hans skib, løb Aasbjørn ind i huset og hug til *Tore Sel*, saa hovedet faldt paa bordet foran kongen og kroppen for hans fødder.

Aasbjørn blev sat fast, og Olav den hellige befalede, at han skulde dræbes.

Aasbjørn blev imidlertid befriet ved Erling Skjalgs søns og hans søn Skjalgs energiske optræden, idet de indfandt sig mandstærke paa Agvaldsnes, og indtog en truende holdning, saa kongen indgik forlig.

Forliget mellem Aasbjørn og kongen gik ud paa, at den første skulde være kongens aarmand i den dræbtes sted, men forliget blev ikke holdt; og væsentlig efter *Tore Hunds* raad blev Aasbjørn hjemme. Aasbjørn fik sin bane af en af kongens mand, *Aasmund, Grankjelsson* fra Helgeland, da han engang reiste hjem fra Vaagestevnet i Lofoten. *Aasmund Grankjelsson*, der roede sydover, skjød, idet han passerte Aasbjørns skib, et spyd efter Aasbjørn, der sad med styret. Spydet gik tvertigjennem ham, hvorpaa Aasbjørns lig blev ført nord til Trondenes.

Moren, Sigrid, sendte bud til Tore Hund paa Bjarkø, og da der var stellet om Aasbjørns lig, og de for bort, gav hun gaver til sine venner. Hun fulgte Tore til skibet, og inden de skiltes, sa' hun:

Min søn, Aasbjørn, fulgte dine venneraad, Tore. Han fik ikke liv langt nok til at lønne dig for dem efter deres værd. Skjønt jeg ikke kan gjøre det saa godt, som han vilde kunne have gjort det, saa har jeg dog en god villie. Her er en gave til dig, og jeg skulde ønske, den vilde komme dig til god nytte. Det er det spyd, som stod gjennem min søn Aasbjørn, der er endnu blod paa det, og det vil bedre minde dig om det saar, du saa paa din brorsøn Aasbjørn. Nu vil du handle rigtigt, om du ikke lar det spyd komme ud af din haand anderledes, end at det staa i brystet paa Olav Digre, og det siger jeg dig, at du skal være nidding for hver mand, om du ikke hevner Aasbjørn.

Dermed gik hun. Tore blev saa vred over det, hun sagde, at han ikke kunde svare; han sansede ikke at slippe spydet, og han sansede ikke paa bryggen, saa han vilde have gaaet paa sjøen, hvis ikke folk havde holdt paa ham.

Fra denne tid blev saavel den mægtige Erling Skjalgssøn, som den myndige Tore Hund kong Olavs aabenbare uvenner. Men spydet, der senere fik navnet Selshevner, havde guldbeslaet fal og trolddomsruner paa bladet og blev siden navnkundige mænds bane.

I Olav den helliges saga beretter Snorre om et tog, som Tore Hund foretog til Bjarmeland i 1026 sammen med Olavs hirdmænd *Karle* og *Gunnstein*. Denne beretning indeholder vistnok en del fabler og overtroiske meddelelser, men skildringen af reizens retning og handelen synes korrekt.

Da Aasmund Grankjelssøn satte sit spyd i Aasbjørn Selsbane, var der ombord paa hans skib en mand. *Karle* fra Langø i Vesteraalen. Han agtede sig syd til kongen, og blev optagen i hirden. En tid efter sendte kongen ham paa handelsfærd til Bjarmeland. Udgifter og udbytte skulde deles ligt mellem kongen og *Karle*. Hans bror *Gunnstein* stødte til ham i Vesteraalen, og de reiste afsted med et skib paa 25 mand.

Paa veien nordover fik de bud fra Tore Hund om, at han vilde være med dem, hvilket *Karle* gik ind paa, men han betingede sig, at Tore skulde møde med kun 25 mand, og at udbyttet skulde deles ligt mellem skibene undtagen det, som hver mand kjøbte for egne penge. Tore var reisefærdig og vilde ikke gjøre nogen forandring i sin udrustning, da *Karles* bud kom, og for afsted paa sit langskib med 80 mand, der alle var hans huskarle. Skibene mødtes efter aftale i det nuværende Tromsøundet herred ved Sandvær udfor Kvalsundet, som skiller mellem

Kvalø og Ringvasø. Brødrene betænkte sig paa at slaa lag med Tore, som havde saa mange folk; men Tore overvandt deres betæneligheder ved forsikringen om, at det bare var godt at være mandstærke paa en saa vovsom færd.

De seilede sammen langs Finmarkens kyster til Gandvik og tværs over denne til Dvinas munding, derfra opad denne til «Kjøbstaden» — vistnok den samme, som russerne senere kaldte Cholmogöri, længere oppe ved floden end Arkangel (der først blev anlagt i 1572). Indkjøbet bestod af pelsvarer (bæver, sobel og «graavare» o: ekornskind). Da kjøbstevnen var forbi, seilede nordmændene ned ad Dvina tilhavs, men kunde paa «strømfaldet», thi «der var en stor malstrøm», Denne malstrøm omtales ogsaa ved en senere Bjarmelandsfærd, og stedet kaldes *Straumneskinn*, eller i en optegnelse fra c. 1700 *Østkinn* (i modsætning til *Nordkinn*, nu Nordkyn). Af russiske kilder vides, at denne malstrøm var ved forbjergtet *Sviatoinos* (det hellige nes). Her krævede Tore Hund *sin* del af byttet, som han mente burde være større end fællernes, da han havde beskyttet dem (ved trolddomskunster). Det kom ikke til nogen endelig afgjørelse, og de to hirdmænd seilede videre fra ham. Men senere landede begge parter ved *Geirsvær* (Gjesvær udenfor Magerø), som kaldes «det første bryggeleie paa veien fra Bjarmeland», — altsaa var en bekjendt havn; her dræbte Tore Karle med spydet Selshevner.

Tore Hund forfulgte saa hans broder Gunnstein indtil Lenviken mellem Malangen og Gisund, hvor Gunnstein løb sit fartøi paa land og frelste sig ved at flygte ind til en kvinde, som hjalp ham ved troldkunster. Tore tog alt det gods, som var paa Gunnsteins skib, huggede saa hul paa fartøiet og sænkede det ned ude paa fjorden. Men Gunnstein kom ud paa høsten til kong Olav og fortalte om Bjarmelandstoget, der løb saa uheldig af.

Den bod, som fordredes for drabet paa kongens hirdmand, Karle, mandeboden til dennes frænder, samt erstatningen for skibsranet i Lenviken beløb sig i alt til 30 mark guld, og desuden et halssmykke, som Tore havde taget af bjarmernes gudebillede. Kongens lendermand *Finn Arnessøn* truede Tore til at gaa ind paa denne fordring, da de mødtes ved et ledingsstevne i Vaagen i Lofoten. Tore bar sig ilde for den store mulkt og udre-

dede tilslut henved en tredjedel af det forlangte. Men da Finn sagde: «Du kan betale resten siden,» svarede Tore:

«Det kan være godt, Finn, vi nu skilles; men vær du sikker paa, at jeg skal betale min gjælden til kongen saaledes, at hverken han eller du skal finde betalingen for liden.»

Derpaa satte han ud Vestfjorden og for tilhavs med kursen til England, hvor han blev vel modtagen af Knut den mægtige. Han havde taget med mange kostbare varer paa denne færd.

Siden fulgte han kong Knut paa det krigstog, som denne foretog mod de forbundne konger, Olav i Norge og Anund Jakob i Sverige. Senere, da Knut var konge i Norge, blev Tore Hund hans lendermand og fik hele det nordlige Haalogaland, det nuværende Tromsø amt og vel ogsaa det nordligste af Nordlands amt, at styre og desuden finnefærden, der paa den tid indbragte indehaveren meget.

Da kong Olav vendte tilbage fra sit ophold i Gardarike, og rygtet om hans atterkomme naaede op til Nordland, drog Tore Hund afsted allerede om vaaren til Nidaros. Nordlands anden lendermand *Haarek af Tjota* stevnede ligeledes did paa samme tid; begge var høvdinger for den i Nordland opbudte krigsstyrke, og begge havde et gammelt mellemværende at opgjøre med kongen.

Paa Stiklestad gik Tore Hund frem foran bondehæren, omgivet af flere af sine stærke huskarle, der ligesom han selv var iført renskindskofter, om hvilke der blev troet, at jern ikke bed paa dem, da finnernes trolddomskunster hindrede det. En fæt-haaret renskindskofte med det laadne vendt ud og godt tørret, hugger man heller ikke i vor tid saa let igjennem, selv om klinggen er nok saa skarp. Tore bar spydet Selshevner i haanden. Han mødtes med kongen, som hug til ham over skuldrene, men sværdet bed ikke, og det var som støv røg af koften. Tore hug til kongen, og de skiftede nogle hug; men kongens sværd bed ikke, hvor det traf renskindspelsen; dog blev Tore saaret i haanden. Kongen sagde til Bjørn Stallar: «Slaa du hunden, som ikke jern bider paa.» Bjørn vendte øksen om i haanden og gav Tore et slag med øksehammeren, som ramte ham saa haardt, at han ravede. Da stak Tore spydet igjennem Bjørn Stallar og gav ham saar. Da sagde Tore: «Saaledes jager vi bjørn.»

Kong Olav havde imidlertid i striden med *Torstein Knarresmed* faaet et svært saar over knæet. Tore Hund stak da til ham med spydet Selshevner, og stikket gik ind under kongens ringbrynje og trængte ind i underlivet. Tore Hund tog saaledes den hev, som Sigrid Skjalgsdatter paa Trondenes havde forlangt.

Efter Stiklestadslaget synes Tore ikke længere at være den samme som før. Han var med paa at bringe rygtet ud om kongens hellighed. Han fortalte siden, at et saar, Olav havde givet

ham i haanden, blev lægt, da han paa valpladsen stelte med liget af den faldne konge og bredte et klæde over det. Snart efter forlod han landet; han reiste til Jerusalem. Det er sagt, at han ikke kom tilbage.

Mange aar gik nu hen, inden mænd fra det nordlige Nordland spillede nogen rolle i landets historie. Paa Bjarkø boede *Sigurd?* en søn af Tore Hund. Han var gift med *Aud*, en datter af Snorre Gode paa Island. Aud var paa Island bleven gift med den tapre *Viga-Barde*, der tog hende med til Norge, hvor han forlod hende og drog til Konstantinopel. Med *Sigurd* i Bjarkø havde hun datteren *Ranveig*, som blev gift med *Jon Arnesson* af den ældgamle *Arnungaæt*. Deres søn var den i Norgeshistorien saa bekendte *Vidkunn Jonsson*.

I *Magnus Barfods* tid reiste *Steigar-Tore* fra *Steig* i *Gudbrandsdalen* en skare mod kongen, først for at hjælpe kongens søskendebarn *Haakon Magnussøn* til magten, siden for at faa den danskfødte "Svein, Harald Fletters søn, der ingensomhelst arveret havde til Norge, tagen til konge. Med nogle skibe kom de lige nord til *Bjarkø*, hvor *Jon* og sønnen *Vidkunn* flygtede; her plyndrede de gaarden, brændte husene og satte ild paa et godt langskib, som tilhørte *Vidkunn*, der dengang tilligemed sin fader *Jon Arnesson* boede paa gaarden. Da *Steigar-Tore* saa skibet brænde og vælte over til bagbord, raabte han med haan og spot: Bedre til styrbord, *Vidkunn*.» Da *Vidkunn* og hans fader senere i lag med kong *Magnus* kom over *Steigar-Tore* og hans flok i det sydlige *Haalogaland*, blev *Tore* fangen og dømt til at hænges. Paa veien til galgen slingrede den fede og tungføre *Tore*. Da gav *Vidkunn* ham haansordet igjen og sagde: «Mer i bagbord, *Tore!*»

Paa *Magnus Barfods* sidste tog til *Vesterhavssøerne* fulgte *Vidkunn Jonsson* samt flere stormænd fra *Nordland*. *Vidkunn* dræbte kongens banemand, og han tog sidst af alle flugten, blødende af tre svære saar. Sværdet *Legbiter* og kongens mærke bragte han med til nordmændenes skibe.

I *Magnus Barfods* sønners tid var *Vidkunn* i *Bjarkø* høit anseet og meget betroet, og kong *Sigurd Jorsalfarer* sendte sin søn *Magnus* til opfostring hos ham, og *Vidkunn* var denne konges lendermand paa den kant af landet.

1113 kom *Sigurd Jorsalfarer* med krigsfolk og mange af sine lendermænd op til *Trondenes*, og ligesaa hans broder kong *Eystein* med meget folk; der mødte ogsaa mange baade fra *Haalogaland* og *Namdalen*. Paa fylkestinget her skulde der skiftes lov og ret mellem kong *Sigurd* og *Sigurd Ranessøn* paa *Steigen*. Ved kong *Eysteins* lovkyndighed var sagen bleven afvist paa bythinget i *Trondhjem* og indstevnet til thinget paa *Kjefsø* ved *Raft-*

sundet i Lofoten, Ogsaa her var sagen afvist, fordi, som Eystein sagde, sag mod en lendermand kun kunde paakjendes paa fylkesthinget. Nu blev ogsaa sagen afvist paa Trondenes thing, da Eystein tog sagen paa sig, og sag imellem konger kunde kun afgjøres paa et lagthing, og det nærmeste lagthing var dengang Frostathing. Kongerne med sit følge drog atter sydover, og først det næste aar blev sagen afgjort.

Kong Eystein byggede den første kirke paa Trondenes, mens kong Sigurd var paa Jorsalfærd; ved den bekjendte mandjevning mellem kongerne udtalte Eystein: «Paa Trondenes lod jeg bygge en kirke og lagde gods til den; ogsaa der vil man mindes, at Eystein var konge i Norge.»

Den nuværende ærværdige kirke paa Trondenes, der hidrører fra middelalderen, er noget yngre og formentlig opført i den første halvdel af det følgende aarhundrede.

Ved Sigurd Jorsalfarers død begyndte borgerkrige, der med længere eller kortere mellemrum rasede i 110 aar. Magnus, Sigurd Jorsalfarers søn, der var bleven konge efter faderen, blev fangen af sin farbroder Harald Gille, blindet og lemlæstet og sat i kloster paa Nidarholm. Sigurd Slembe tog ham ud af klostret, og efter flere feider kom Magnus atter op til Bjarkø, men som en ussel flygtning, og blev der vinteren over hos Vidkunn, som da maa have været en gammel mand. Sigurd Slembe sænkede sit skib ned i Øgsfjorden, østligt paa Hinnøen, og skjulte sig i en hule i Gluvrefjorden, maaske Gullesfjord. Det heder, at Sigurd boede her langt inde i fjorden i en hule med 20 mand, og videre, at Sigurd lod finnerne gjøre to skuder inde i fjorden, hvilke var sammenbundne med dyresener uden søm, og vidjer istedetfor knæer; paa hver farkost var 12 mand. Sigurd var hos finnerne, da de gjorde skuderne, og finnerne havde godt øl, hvormed de bevertede Sigurd.

Ifølge den saakaldte utfarebalk i landsloven havde i middelalderen Haalogaland ligesom Norges øvrige landskaber værnepligt. Det havde at udruste 13 ledingsskibe, deraf 6 fra det nordlige distrikt, som tillige «havde vardehold mod øster» o: skulde værge grænsen mod indfald af de halvvilde kareler, der af og til som røverhorder streifede ind over grænsen. Enhver høvding havde desuden et eller flere ledingsskibe, hvormed han mødte frem, naar leding var opbudt.

I Sverres tid, da Magnus Erlingssøns magt dalede mere og mere, havde i Bjarkø den 18-aarige *Vidkunn Erlingssøn*, som var sønnesøn af Vidkunn Jonsson, taget arv efter sin fader, Erling i Bjarkø. Han var Magnus Erlingssøns mand, og da det spurgtes, at kong Sverre havde sendt sin lendermand *Torgils* opover til Finmarken for der at indkræve skatten, passede Vidkunn ham

op i Øgsfjorden og dræbte ham. Da Vidkunn sommeren efter vilde drage sydover til kong Magnus sammen med sine to søstre, laa Sverres mænd og passede ham op udenfor Steiberget paa Engeløen; der blev Vidkunn dræbt, hans to søstre blev førte bort som fanger. Vidkunns skib. Guldbringen, som tidligere havde tilhørt erkebiskop Eystein, førtes med sin rige ladning sydover til Nidaros. Den ene af søstrene? *Ragna Erlingsdatter*, blev siden gift med den lovkyndige *Bjarne Mardsson*, lagmand paa Haalogaland, der i 1199 blev haardt brandskattet af kong Sverre, fordi han havde sluttet sig til baglernes parti. Ved rigsmødet i Bergen nævnes han som tilstedeværende. Han har sandsynligvis boet i Bjarkø.

1219 blev *Andres Skjaldarband* og *Vegard Veradal* kongens sysselmand i det nordlige Haalogaland. Vegard blev dræbt af Andres Skjaldarband, hvilken udaad formodentlig blev begaaet i Harstadhavn.

Det oprør, som hertug Skule fik istand, strakte sig ogsaa op til Nordland. Kongens sysselmand der nord, *Guttorm af Bjarkø*, der befandt sig i Herø, drog med flere til Sandnes paa Alsterø, da han hørte om fiendens komme. Her søgte han og andre fristed i kirken; men da Skules mænd lovede ham fred, gik han ud af kirken og blev da troløst hugget ned tilligemed en anden af kongens sysselmand, *Jon Silke*. Men Guttorms gode skib og en stor del af hans gods tog Skules mænd med sig syd til Nidaros, til hertug Skule. 1263 nævnes Erling Jvarsson i Bjarkø som lendermand. Aaret efter sees «Erling i Bjarkø» at have givet en del af gaarden Leirvaag paa Bjarkøen til Bjarkø kirke.

I Haakon Haakonssøns regeringstid kom en flok bjarmer fra det nordlige Rusland ind i det nordlige Norge. Mongolerne var netop i det tidsrum trængte ind i Eusland, og flere af indbyggerne der søgte tilflugt i nabolandet. Kongen gav dem lov til at slaa sig ned i Malangenfjord. Sandsynligvis har disse nybyggere slaaet sig ned i det indre af fjorden (Sør-Malangen). Den ydre del af fjorden saavel som strøget omkring Rystrømmen maa efter de fundne oldsager tidligere have været bebygget af nordmænd. Det samme er tilfældet med den ud mod havet vendende del af øerne, nord for Malangen. De indflyttede bjarmer gik snart over i den norske befolkning og har i Malangen intet spor efterladt sig. Bjarmernes indvandring i det nordlige Norge gav anledning til vanskeligheder med russerne, der snart efter søgte at trænge ind over grænsen, hvad de siden længe, til skade for vort land, holdt paa med.

Lenvikens kirke tæt ved Malangen var indtil dette tidsrum den nordligste i landet. Til den har beboerne langs Nord-Malagens kyster og vel ogsaa længere nordfra søgt. Kong Haakon Haakonsson lod bygge en kirke paa Tromsø, som før omtalt.

I Haakon Haakonssøns tid begyndte kareler og russiske skattekrævere at trænge ind i det norske landskab Finmarken. Trygt havde det vel ikke nogensinde været deroppe paa grændsefjeldene; men fra nu af begynder en række af røverske indfald. Omkring 1250 trængte russere og kareler ind over grændsen, dræbte folk og røvede gods. Kongens sysselmand gav lige for lige. Den russiske konge *Alexander* sendte da et gesandtskab til kongen for at faa ende paa stridighederne, og fred sluttedes mellem rigerne i 1251.

Under Magnus Lagabøter trængte karelerne i forening med kvænerne ind i det nordlige Haalogaland (nu Tromsø amt) og herjede der. 1279 overfaldt de paa grændsefjeldene kongens sysselmand *Torbjørn Skene*, fangede ham selv og dræbte 35 af hans mænd. Maaske var han oppe paa fjeldene for at opkræve finneskatten. Senere berettes ikke om noget nyt indfald før i 1302, da karelerne atter kom ind over grændsen paa tyvstog. Kong Haakon den 5te sendte en af sine høvdinger *Agmund Unge Dans* mod dem med en hær, saa de ikke fik sætte sig fast i landet. Nyt indfald skede da ikke før i 1316, da karelerne trængte ind i Haalogaland og dræbte mange folk. De hidtil omtalte indfald har neppe strakt sig søndenfor Tromsø, men gjaldt kun det egentlige Finmarken og strækningen nord for Tromsø. Karelerne synes at have havt støtte hos fyrsterne i Novgorod, hvor man mod øst plagedes og trykkedes af mongolerne og derfor stræbte at tage sin mon igjen mod vest i det norske skatteland Finmarken og tilgrændsende landsdele.

Kong Haakon søgte at hjælpe finnerne i det nordlige Norge. I en forordning af 1313, om finnerne i Haalogaland, nævnes der, hvordan de paa flere maader forurettedes. Finner var vel dengang som lige ned til vore dage bosat inderst i flere af fjordene i Nordland, især i det nuværende Tromsø amt. Kongen paalagde saavel sine som erkebispens embedsmænd (aarmænd) at handle skaansomt med finner; de skulde ikke med vrangt ord afpresse dem gaver og ikke øve vold og tryk mod dem, hvis de ikke vilde udsætte sig for at idømmes streng straf. Kongen lovede endvidere de finner, som modtager kristendommen, visse lettelser i 20 aar. Kongen gav love sigtende til at ophjælpe finnernes fortrykte kaar; den norske kirkes daværende primas, erkebiskop *Jørund* drog op igjennem Finmarken og indviede kirken paa Vardø i 1307.

Af mægtige høvdinger under denne konge samt hans forgængere nævnes i det nordlige Haalogaland. brødrene *Vidkunn* og *Bjarne Erlingssønner* fra Bjarkø. Bjarne Erlingssøn var ved giftemaal kommen i besiddelse af Giskø paa Søndmør samt det store jordegods, som hørte gaarden til. Som medlem af kongens

raad under Erik Magnussøns ungdom, som lendermand og gesandt viste han stor klogskab. I sit testamente betænkte han kirken paa sine fædres ættegaard Bjarkø med gaver. Han døde 1313 og synes oftest at have opholdt sig ved hoffet og forøvrigt paa Giskø, medens broderen Vidkunn, der var ridder og senere baron, mest har opholdt sig paa Bjarkø, naar ikke hans pligter som kongens haandgangne mand fordrede hans nærværelse andetsteds. Da han døde 1302, blev sønnen *Erling* vistnok den rigeste og mægtigste mand i den gamle Arnmødlinge- og Bjarkø-æt. Foruden Bjarkø med tilliggende gods arvede han ved farbroderen Bjarnes død det store Giskøgods og med sin hustru *Elin Toresdatter* og efter sin moder store rigdomme og meget jordegods. Han var Norges rigsforstander under Magnus Erikssons mindreaarighed og senere denne konges betroede mand. Hans vaabenmærke, en opreiststaaende guldløve med et tilbageliggende guldskaftet sværd i forlabberne er billede paa hans rigdom og magt.

Medens tidligere stridigheder paa grænsen i det nordlige Norge kun havde været førte i det egentlige Finmarken og det nordligste af Tromsø amt, trængte i 1323 russerne frem lige til Bjarkø, som de plyndrede og brændte. Eieren Erling Vidkunnsøn, der som kongens drotsete var fraværende under feiden, henvendte sig til paven om hjælp og traf andre foranstaltninger for at værne om landet. Fiendtlighederne gjaldt vistnok først og fremst Sverige, der i lang tid havde havt ufred med Rusland og nu havde samme konge som Norge. Sverige sluttede fred allerede 1323, og der kom snart ogsaa fred istand (1326) med nordmændene; i en af fredsartiklerne overlader russerne til Norges konge «at dele, som han vilde? efter sin samvittighed,» naar der kom sendebud til ham fra Novgorod. Freden blev sluttet paa 10 aar. 1338 var der atter uroligheder, saa at russernes fyrste sendte gesandter til Norges konge og sluttede fred med ham i 1339. Aarsagen til urolighederne skal have været den, at svenskerne havde hju]pet karelerne til at angribe russerne. I freds-vilkaarene siger russerne derfor om karelerne: «Naar vore kareler løber til eder, saa bank dem eller hæng dem; det samme vil vi gjøre med eders, da der ei burde være uenighed mellem os. De, som er døbte til vor tro, vil vi ei udlevere; men de er kun faa, og de maa gjerne blive hjemsøgte af Guds vrede.» I denne feide eller noget længere ud i aarhundredet brændte karelerne op præstegaarden i Lenviken.

Nogle aar efter gjorde den daværende norsk-svenske konge indfald i Rusland og var i begyndelsen heldig nok til at underlægge sig fæstningen Nøteborg med omliggende land. Men da han ud paa høsten drog tilbage, tog russerne det erobrede tilbage og trængte i 1349 over grænsen ind i Norge, hvor de herjede lige til

Bjarkø. Den sorte død, som netop rasede i landet, hindrede Magnus i straks at føre krig; men det følgende aar gjorde han et tog ind i Ingermanland, medens russerne derpaa gjorde indfald i Finland. Vistnok blev der saa sluttet fred, som varede i længere tid, indtil det under Olav Haakonssøns regjering i 1385 heder, at «russerne kom ind i det nordlige Norge og dræbte mange mænd, men bortførte kvinder og børn og ranede penge.» At dette indfald vilde ske, derom havde man i forveien kundskab. I en forordning, som Olav udgav i 1384, forbød han nemlig folk i Nordland og Finmarken at reise til fjernere byer for at afsætte sine fiskevarer. De skulde kun reise til kjøbstevnet i Vaagen i Lofoten og ikke længere. Som grund for denne bestemmelse angiver han, at «kareler og russere har opsagt freden med Norges mænd». Det blev derfor nødvendigt at være tilstede i distriktet, hvis indfald skede. Den, som handlede mod kongens bud i denne sag, skulde tiltales for landsforræderi. Hvilke andre forholdsregler der er taget, vides ikke. Men de russiske indfald standser for en tid indtil 1420, da folk i Nordland og Finmarken sendte følgende klagebrev til Norges daværende konge, Erik af Pommern:

«Vor naadige og høibaarne fyrste herre Erik hilser alle, som bor paa Haalogaland, kjærlig og med Gud, kundgjørende, at vi beklager den vaade, hvori vi staar for russers og hedningers skyld, da de længe har gjort grov skade og længe vil gjøre det, da vi formedelst vor fattigdoms skyld ei længer formaar at verge os, hvis ikke Gud og Eders naade kommer os til hjælp, fordi vi maa ligge ude i orlog baade vinten og sommer. Ingen hjælp har vi uden den fattige almue og enkelte ombudsmænd. Heller ikke vil de holde nogen stilstand med os, og i den gode dag og fred (o: stilstand), de havde sluttet med Eders naade, slog de ned Eders folk og fangede og bortførte kvinder og gjorde stor skade. Vi haaber til Gud, at Eders fattige almue paa Eders vegne vel maa have hevnet sig for den skade, de gjorde.» — Samtidig med brevet sendtes to lendermænd, der skulde tale nordlændingernes sag.

24 aar senere kom karelerne atter ind i det nordlige Norge paa røvertog. Nordmænd og svensker gjorde da i forening et tog til Hvidehavet og Dvina; men det løb ikke heldigt af.

Hermed ophører de røverske streiftog, som i henvend to hundrede aar fandt sted ind over det nordlige Norges grændser. Sædvanligt gik disse streiftog ud over norsk Finmarken, enkelte gange over det nordlige af Tromsø amt, og saavidt det af forhaandenværende kilder kan sees, et par gange ogsaa over det sydlige af amtet. Ofte gik der længere tid — 20 — 30 aar — mellem hver gang ransmændene viste sig. Nogen ordentlig krigsførelse var det ikke, og ofte var det kun plyndrierier paa skattekræverne med følge. Ikke heller satte banderne sig fast hverken

i Nordland eller Finmarken, men skyndte sig oftest tilbage over grænsen, inden mandskab kunde opbydes.

Til disse urolige tider kan maaske nogle befæstningsanlæg inden amtet henføres. Det saakaldte «Slottet» ved Gansaaabotn i Trondenes skal ifølge sagnet være opført som værn mod russiske røvere. Det ligger tæt ved sjøen paa en berghøide, der paa den ene kant styrter steilt ned mod sjøen, har paa de andre bratte skraaninger, medens en side holder svagt. Ovenpaa plataaet er levninger af mure samt dybe huller som efter kjeldere og brønde.

Videre er der paa muren om Trondenes kirkegaard rester af to taarne i omtrent 14 meters afstand fra hverandre paa kirkens østside. Taarnene er firkantede med trapper indvendig, og stene har været sammenføjede med kalk. Muren mellem dem saavel som det nærmeste parti af kirkegaardsmuren er udvendig ca. 2 meter høi. Det siges, at de har tjent som vagttaarn mod fiendtlige overfald.

Paa flere steder især i den nordlige del af amtet samt i Finmarken er der talrige sagn om disse røverier. Men mange er vandresagn, og det samme sagn er knyttet til flere forskellige steder. Man faar derfor snart en mistanke om, at plyndringen ikke kan være udført paa alle de steder, hvorom sagnet fortæller. Naar banderne saaledes gjentagne gange kunde trænge ind i landet uden at møde større modstand, saa tør dette vel for en del hidrøre fra, at de mest anseede mænd blandt den slægt, som heroppe indehavde førerstillingen, Bjarkøætten, mere og mere droges sydover med sine interesser, og knyttedes til kongehuset samt til mægtige ætter i det sydlige af landet. Kongerne var for langt borte eller for stærkt optagne paa andre kanter til at kunne sætte en bom for uvæsenet. At holde vagt langs den udstrakte grændse, der heller ikke var sikkert bestemt landene imellem, var ikke muligt i de tyndt befolkede distrikter, hvis da ikke befolkningen skulde komme til at ligge ude i orlog baade vinter og sommer, som der klages over i brevet til kong Erik.

Af erkebiskopen Aslak Bolts jordebog fra den første halvdel af det femtende aarhundrede sees erkebiskopstolen at have eiet adskilligt jordegods især i amtets sydlige del.

Af Bjarkøætten synes ikke nogen at have havt bopæl paa den gamle ættegaard i det femtende aarhundrede. Den mandlige linje døde ud med *Bjarne Erlingssøn* og hans fader *Erling Vidkunssøn* i aarene 1354 og 1355. Fra den sidstes døtre, der blev indgiftede i Norges fornemste ætter, nedstammer flere af landets kjendte mænd i det følgende aarhundrede. En af disse var *Sigurd Jonssøn*, der var drotsete under Kristoffer af Bayern og tilhørte Sudrheimsætten paa Romerike. Hans søn, junker *Hans*

Sigurdsson, er vel den største jordegodseier, som nogensinde har levet i Norge. Han døde ugift i 1476, og i 1490 blev hans store eiendomme delt i tre ligestore lodder mellem flere nærmere eller fjernere slegtninger. Jordegodset bestod af større eller mindre gaardkomplekser paa alle kanter af landet, selv ude paa Shetlandsøerne eiede han talrige gaarde. Her skal kun nævnes de fleste af dem, som laa i Tromsø amt, og som sikkerligen er komne fra den gamle Bj ar kø-æt, som de vistnok har tilhørt i lange tider.

I det nuværende Bjarkø herred: Øvre gaarden og Nedre gaarden i Bjarkø, ættens gamle herresæde. Leirvaag, Krøtø, Slagstad og Steine.

I Trondenes herred: Sandtorv.

I Berg herred:

Berg med tilliggende øer; Ørja, Holmenvær, Kjerringvik, Teistevik, Meffjord, Trælen og Hopen samt Ballesvik. Desuden al landslod i Torskenfjord, Gryllefjord og Øifjord.

I Kvæfjord herred: Hundstad samt to gaarde i Astafjorden. Flere af disse gaarde har nu mange opsiddere, og mange af dem er gode fiskevær.

Godsets nye eiere kom ikke til at tage bopæl deroppe, og flere af dem saa vel aldrig den jord, som de eiede, og hvoraf de oppebar indtægterne. Ingen i amtet hjemmehørende mand fik i de følgende tider noget at gjøre med ledelsen af distriktets anliggender. Under navn af Tromsø len og Senjens len bortforpagtedes det til adelige personer, som aldrig satte sin fod i det distrikt, de fik at styre; men indtægterne indkrævedes ikke sjelden med unødvendig strengthed. Ofte var det i det følgende aarhundrede danske, som forlenedes med distriktet, af og til norske.

Trods de hyppige ødelæggende herjinger i det fjortende og i første halvdel af det femtende aarhundrede synes befolkningen at have været forholdsvis tæt, ialfald i amtets ydre kystegne. Af skatteregnskaberne paa Bergenhus for 1521 sees flere steder paa Senjenøens yderside samt Hoja i Hillesø sogn og Vannøen i Karlsø at have haft mange beboere. Sandvær i Tromsøsundet, nu ubeboet, havde dengang flere opsiddere. Henimod aarhundredets slutning var der paa Senjenøens yderside 6 kirker med tre præster, i vor tid kun to kirker med en præst; paa Vannøen i Karlsø var samtidig 3 kirker, nu ingen. Paa Sandøen i det nuværende Tromsøsundet var ogsaa kirke i Melvik, nu ingen. Fisket skal dengang have slaaet særdeles godt til ved amtets kyster. Et vidnesbyrd om den talrige fiskerbefolkning, som dengang maa have drevet sin næringsvei der, er de talrige baadstøer, som forekommer i hundredevis i Gryllefjord og Torsken samt andre steder paa Senjenøens yderside.

Da i det følgende tidsrum fiskerierne slog fejl, aftog ogsaa befolkningen, saa at steder, der før havde havt mange beboere, blev liggende øde.

Fjorddistrikterne var derimod i det hele amt kun sparsomt befolkede. Ligesom i den tidligere middelalder laa bebygningen især paa øerne og ved kysten nær det aabne hav. Fra de indre fjorde hentedes ved og tildels græs til kreaturfoder, da der ude paa de større fiskevær var daarlig tilgang paa foder. Byggematerialer hentedes fra de indre fjorde, og vel ogsaa fra sydligere distrikter. Flere steder, som før har været bevoksede med furuskog, er nu skogbare. De hytter, hvori fiskerne holdt til paa den tid af aaret, da fisket slog til, var vel som oftest torvgammer; de talrige gamtomter paa øer og holmer ude ved havet er vidnesbyrd derom. Af og til bestod vel ogsaa familiebølgen kun af en torvgamme.

Amtet efter reformationstiden. Reformationen med sine forandringer paa det kirkelige omraade var slet ikke forberedt i disse egne. De forandringer, som samtidig fandt sted i landsstyrelsen og de gamle institutioner, kunde ikke andet end bringe forvirring ind. Nordland og Finmarken, som stadig havde hørt til Trondhjems bispedømme, synes i det hele at have sluttet sig til sin sidste erkebiskop, Olav Engelbrigtsøn, og fik undgjælde for sin troskab. Da Eske Bilde, Tord Røed m. fl. tidlig paa vaaren 1537 drog mod erkebispens folk i Trondhjem, sendte de *Knut Alfsson* med et skib nordpaa for at bringe erkebispens folk til underkastelse og for at brandskatte dem. Flere af erkebispens tilhængere i Nordland fik bøde haardt. Knut Alfsson førte tilbage fra sin berygtede Nordlandsfærd gods og mange kostbarheder. Nogle af de brandskattede sendte ansøgning om at faa endel af godset tilbage, hvilket ogsaa synes at være indvilget. Blandt dem, som blev haardt skattet ved denne leilighed, kan nævnes tromsøboeren *Mikkel Olsson*? som ifølge en fortegnelse mistede blandt andet: en sølvkande med laag, 30 lod, et forgyldt sølvstøb, 30 lod, to sølvstøb, hvert paa 20 lod. Tretten sølvstøb, hvert paa 12 lod, et støb, 13 lod, samtlige med laag. To sølvskaaler, den ene 18, den anden 12 lod; et hovedsølv, et halsbaand, 30 lod; et kors, 12 lod, to kors, det ene 12, det andet 11 lod, to forgyldte kjæder, den ene 7, den anden 8 lod; et agnus dei (relikvigjemme), 6 lod, et do. 3 lod, tre forgyldte belter, henholdsvis 30, 23 og 8 lod; tolv skeer, hver 3 lod, to belter, 16 og 20 lod, samt flere kostbarheder, som opregnes. Desuden to opredte senge, bleget og ubleget lærred, et skibsanker med taug til hans skib paa fjorten læster o. s. v.

Flere af de brandskattede sees at have været fra Senjen. Enkelte mistede alt, hvad de eiede, men fik en del tilbage; hos nogle er det indbo og løsøre, hvorpaa der lagdes beslag, hos andre jægter og fiskevarer. I Tromsø amt og i den nordlige del af Nordlands amt synes især konfiskationerne at have fundet sted. Foruden præsterne og erkebiskopens sædesvende synes ogsaa nordlandsskipperne at have maattet holde for.

Længere ud i aarhundredet førtes den i flere henseender skjæbnesvangre syvaarskrig. Nordland og Finmarken saavel som større dele af det øvrige Trondhjems stift var netop ikke dansk-sindede; dertil var begivenhederne fra den første halvdel af aarhundredet i altfor friskt minde. Da den svenske høvedsmand Claude Collart 1564 erobrede Trondhjem og omliggende distrikter, reiste to nordmænd, *Peder paa Egge* og *Kristofer Henrikssøn*, opover til Nordland og Finmarken, hvor de i selskab med adelsmanden *Axel Gyntelsberg* paa Torget tingede med befolkningen og overtalte dem til at give sig under svensk herredømme. Danske mænd, som fandtes deroppe, blev efter Kristofer Henrikssøns raad som fanger sendte til Trondhjem til den svenske befalingsmand, og i brevet, som fulgte med dem, siges der om dem: «Gjerne vil vi ikke have juten igjen, som til Eders strengthed blev forskikket.» De to mænds overtalelser formaaede befolkningen heroppe til at underkaste sig svensk overherredømme uden modstand. Men allerede samme aar blev Trondhjem tagen tilbage af Erik Munk, der udrustedes af den bergenske lensherre Erik Rosenkrans. Til Nordland sendte Erik Munk Bergens lagmand *Mads Størssøn* med skibet «Aarhanen» og to skjærbaade for at tugte de frafaldne nordlændinger og især tage sig af Axel Gyntelsberg. Der blev holdt et hyldingsting paa Steigen, hvor der atter blev aflagt troskabsed til kong Fredrik. Der berettes intet om indfald af tiender i de nordligste landsdele, ligesom man vel heller ikke er gaet strengt tilverks mod de frafaldne nordlændinger.

Som fra andre kanter af landet hørtes ogsaa her høilydte klager fra befolkningen over det tryk, som fogder og andre betjente øvede. «Den norske So», et i det 16 de aar hundrede forfattet skrift om forholdene i Norge, siger, at «fogderne er store tyranner, enten de saa er kongelige eller adelens, kaster had paa mangan fattig mand. Har han en god gaard, jager de ham af hans gaard, tager gaver og giver gaarden til en anden.» «Fogdernes tjenere forholder sig værre end ravne; naar de udsendes at kræve landskylden, tyranniserer de og horer.» Og den gamle slotspræst Absalon Pedersen i Bergen siger, at datidens «fogder nordenfjelds i Bergen og i Trondhjems stift har sat dem høit op og holdt sig ligesom herremænd og klædt sig i fløiel,

damask og brugt stort mod og uret, plaget og skattet almuen, trængt dem fra gods og penge, og den fattige almue har raabt til Gud og er bønhørt. Jeg vilde, at det maatte ramme paa dem, som det mest har forskyldt. Det er begyndt med Vardøhus, kanske det rækker vel til Baahus. Gud fri de fromme.»

Derhos beskyldtes datidens fogder for underslæb med oppebørsler. Straffen for disse forseelser var i hin tid galgen. Netop omkring 70-aarene i det sekstende aarhundrede blev der holdt streng justits over de nordlandske fogder, hvoraf flere maatte bøde med livet for det slags lovovertrædelser. At de ikke altid var skyldige i det, de anklagedes for, er ogsaa sikkert. Et bevis herpaa er fogden *Dines Pederssøn*, foged i Senjen, der i 1570 blev hængt i Bergen. Af sin tjener, *Nils Basse*, hvem han engang havde straffet ved en pengebod, men ogsaa engang frelst fra galgen, blev han anklaget for at have udsuget almuen og tilvendt sig bøder, som efter loven tilfaldt kongen. Sagen paa-dømtes i Bergen af den berygtede Jens Pederssøn, som dengang var lagmand i Nordland. Lige til paa retterstedet vedblev Dines at paastaa sin uskyldighed, og hans sidste sjælesørger, ovennævnte Absalon Pederssøn, har i sin kapitelsbog givet os et anskueligt billede af den henrettede fogeds sidste dage. Men blandt befolkningen var det et udbredt rygte, at lagmanden var underkjøbt til at dømme fogden fra livet.

Samme lagmand lod det ikke være nok med at tage denne ene nordlandsfoged afdage. 1570 blev en anden foged deroppe, *Jens Skriver* dømt tildøde og henrettet. En anden foged i Nordland, *Anund*, blev ligeledes paa samme tid henrettet. Fogden paa Helgeland, gudbrandsdølen *Hans Sjursøn* lod lagmanden ogsaa dømme til galgen; men han slap ned til Kjøbenhavn, hvor han klagede sin nød for kongen, af hvem han fik paalæg om at anlægge sag mod lagmanden. Men den nordlandske lagmands fremfærd mod fogderne, saavelsom hans uretfærdighed mod kapellanen Gustav Olsson i Lødingen og tyranniske fremfærd mod saa mange, gjorde ham almindelig forhadet, og i 1572 blev han afsat fra sit embede og tre aar senere henrettet paa Nordnes i Bergen.

Det er imidlertid et Spørgsmaal, om der ikke i de fleste tilfælde forelaa omstændigheder, som gjorde, at klagen burde være frafaldt. Befolkningen ankede især over den overvægt, som fogderne tog ved skatteindkrævningen. I hin tid ydede nordlændingerne de fleste skatter og afgifter i fiskevarer; med fisk betaltes ledings-skatten, landskyld af krongods, tiende til kongen og geistligheden, lagmandstold o. s. v.; og fogderne havde at modtage den store mængde fisk, som aar om andet kunde gaa op til den samlede vægt af 90 000 kg., foruden adskillige nordlandske varer af

andet slags. Var nu fisken ikke helt tør, naar den leveredes, og det var vel ofte tilfældet, blev oppebørselsbetjenten nødt til at tage adskillig overvægt for ikke at komme tilkørt, naar fisken efter flere maaneder afleveredes paa slottet i Bergen. I tiden mellem modtagelsen hos den skattepligtige og afleveringen tørredes fisken mere og mere og lettede selvfølgelig i vægt. Desuden brugtes der paa slottet en vægt, som heller ikke var nøiagtig; nogle paastod, at den var en halv vog for drøi; dette var en overdrivelse; men runde ti mærker i overvægt maatte den ydelsespligtige rykke ud med ved veininger i Bergen, og det maatte fogden have for øie, hvis han ikke skulde lide for store tab. Desuden var det skik, at kjøberen altid i handel og vandel baade da og senere tog en vis overvægt, det saakaldte «udørslag», af 4—10 mærker af tørfisken. Men tog nu baade fogden og lensherren paa Bergenhus hver sin rundelige overvægt, fik den skattepligtige svie for handelen. Der blev ogsaa høilydte klager over dette forhold, og et klagemaal blev udfærdiget paa Trondenes 24de april 1571 og underskrevet af 24 mand fra Nordland og Finmarken, hvoraf følgende fra det nuværende Tromsø amt: Nils Olsen i Breivik, Torger paa Røkenes, Mikel Torstensen paa Grytø og Oluf Olson i Meffjord.

Først klages der over, at de, naar de betaler sine skatter i fisk, maa give stor overvægt til fogden og befalingsmanden, for hver vog fisk en halv vog mere, 2 pund for en halv vog. Det begyndte, siger de, for ti—tolv aar siden og er stadig bleven værre, «hvilket vi fattige almue tidt og ofte sligt bekjendt haver her paa lagtinget og i Bergen for Eders naades befalingsmænd og fuldmægtige, og kunde dog ingen besked og skaansel bekomme herover Sammeledes, allernaadigste konge, naar vi kommer til Bergen med vor fiskeskat, da handles der med os, fattige almue, saare strengelig, saa naar vi hertil har betalt vor skibsskat af vore skib og vore jagter og styrmændene deres hyre, da er der paa slottet saa streng vægt, at to parter af vor fragt bliver der udgivet, og vi knapt beholder en tredjepart igjen.» Endvidere klager de over, at de maatte give dem «skjænk, som veiede fisken, og den, som antegnede det, og siden slotsherren;» gjorde de ikke det, maatte de vente 6—7 op til 10 dage, før de fik leveret. Endvidere klager de over, at «de maatte aflægge ed paa, hvormeget de førte. Hvis de nu huskede feil, maatte de enten bøde mange penge, eller deres arme sjæl komme i stor fare.»

Der klagedes ogsaa over, at de ikke fik forsyne sig saaledes i Bergen, at de kunde hjælpe den fattige, som ikke havde raad at reise den lange vei. Over kjøbmændene førtes ligeledes høilydte klager. Tilslut beder de om, at kongen for Guds skyld

maa forhindre, at de ikke «længer maatte lide og vederfares slig ulovlig besværing og overvold».

I de følgende tider blev det noget bedre. Kristian den fjerdes regering udmærkede sig, som bekjendt, ved sin interesse for landets nordlige egne.

I slutningen af det 16 de aarhundrede var Sverige fremkommen med fordringer ikke blot paa overhøihedsret over alle finner baade i Norge og Sverige, men ogsaa paa selve landet mellem Tysfjorden i det nuværende Nordlands amt og Malangen i Tromsø amt. Efter freden i Teusin, der sluttedes mellem Sverige og Rusland 1595, gjorde den svenske konge paastand paa landstrækningen mellem Malangen og Tysfjord, medens strækningen nordenfor skulde tilhøre den norske og svenske krone i forening. Kraftige foranstaltninger blev gjort for at hindre svenske overgreb i norsk Finmarken, hvorhen flere svenske fogder var afsendte ; disse blev snart udjagede, og Kalmarkrigen mellem 1611—13, der afsluttedes ved freden i Knærød, gjorde for bestandig ende paa de svenske fordringer paa den kant. Striden om disse nordlige landsdele udkjæmpedes i landets sydlige egne og i Sverige. Der gjordes, hvad gjøres kunde, for ogsaa paa anden maade at værne om Norges ret. En af artiklerne i den knærødske fred indeholder Sveriges fuldstændige afkald paa alt herredømme over finnerne langs kysten fra Titisfjord (Tysfjorden) og til Varanger. Dog blev en fuldstændig grændseregulering først færdig i 1751 mellem Norge paa den ene side og Sverige med Finland paa den anden. Den skandse med blokhus, som i anledning af feiden blev opført i Alten, blev senere nedlagt.

Med befolkningens oplysning stod det daarlig til, især i den nordlige del af amtet. Tromsø præstekald med underliggende kirker stod i afhængighedsforhold til geistlige embedsmænd i Trondhjem, og til disse gik en stor del af indtægterne; af denne grund drog de geistlige, som kom hidop, og som i hin tid var oplysningens bærere, snart efter sin ankomst atter bort.

I begyndelsen af det 17de aarhundrede lød der høilydte klager fra og om Tromsø Præstegjeld, som dengang strakte sig lige fra Malangen til Finmarkens grændser. Noget bedre blev det, da afhængighedsforholdet til Trondhjems præsteskab ophørte. Men oplysningen var især blandt de der fastboende finner overmaade liden, og først udover aarhundredets midte og i det følgende tidsrum bliver der arbeidet kraftig paa at udbrede kristendomskundskab blandt denne del af befolkningen.

Ved freden i Roskilde i 1658 blev som bekjendt Trondhjems len afstaaet til Sverige. Nordland og Finmarken blev derved skilte fra det øvrige land. Stiftets biskop, *Bredal*, forlod Trondhjem og drog op til resterne af sit vidtløftige bispedømme, idet

han bosatte sig paa Trondenes. Her arbejdede han ivrig paa finernes kristelige oplysning i den nordlige del af landet.

Den troppeafdeling, som fra de nordlige egne stilledes ved Trondhjems lens gjenobering, bestod af 300 soldater, som anførtes af Nordlands daværende lensherre, *Preben von Ahlen*. Ved Storfosen forenede de sig med de bergenske soldater. Den samme lensherre gjorde ogsaa under krigen gennem Saltdalen et indfald ind i Sverige, hvor han i Lappmarken ødelagde Nasafjeld bergværk. Der var i sin tid udvundet ved dette bergværk adskilligt sølv og bly; driften er senere ikke gjenoptaget.

Ved forordningerne af 1647 og 1757 blev nordlænderne lagte ind under sjøindrulleringen.

Handelen fra disse egne foregik dengang som tidligere med Bergen, tildels ogsaa med Trondhjem, medens der i det 16de aarhundrede ogsaa var kommen en del hollændere til disse kanter af landet. Paa Andenes i Nordlands amt, Ingøen i Finmarken samt i Malangen i Tromsø amt havde de et slags stoppepladse, drev handel med indbyggerne, og begge parter fandt sig tjente med forbindelsen. I Maalselven, der munder ud i Malangen, drev de laksefangst, og gaarden Hollændernes ved elvens nedre løb minder endnu om deres ophold her. Men handelsstanden i Bergen fandt sine interesser truede ved den slags handel, og hollænderne maatte fortrække.

Efter enevoldsmagtens indførelse i 1660 ansattes amtmænd med bolig inden distriktet. Det ældre uvæsen, at større eller mindre distrikter overlodes danske adelsmænd mod eller uden aarlig afgift til kongen, faldt bort. I almindelighed ansattes før en lensherre for Nordlandene med bopæl paa Bodø gaard eller ogsaa paa Hernes i Bodin Præstegjeld, en tid ogsaa paa Indyr i Gildeskaal. Men da landsdelen udstykkedes i mindre len, som i Tromsø len, Senjens len o. s. v., og hvert af disse smaa len overlodes til en anden indehaver end lensherren, blev overtilsynet meget mangelfuldt, og megen uorden og forvirring blev følgen af udstykningssystemet. Før reformationen sees oftere nordmænd at have haft forleningen, saaledes Bergens sidste katholske biskop Olav, den i Norge indgiftede adelsmand Nils Lykke m. fl. Efter reformationen derimod var det mest danske adelsmænd, der aldrig besøgte sit len, men som lod sine fuldmægtige inddrive afgifter og skatter ofte med unødvendig strengthed. Disse uheldige forhold bedredes ved indførelsen af det nye styresæt.

Af Helgelands, Saltens, Lofotens, Vesteraalens og Andenes, Senjens og Tromsø len oprettedes et amt, hvis overøvrighed, amtmanden, i regelen boede i Saltens fogderi. Denne inddeling varede til 1785.

Ved denne forandring kom indtægterne til at flyde lige ind

i kongens kasse (statskassen) istedenfor som før til adelsmænd. Indtægterne af Tromsø og Senjen bestod dengang af forskellige ydelser, bl. a. en del af fisketienden, sagefald og bøder, sjøfinneskat, sjøfinneledning, landvare og finneskat samt landskyld af det forholdsvis store jordegods, som dengang tilhørte kronen, det saakaldte Tromsø gods med talrige gaarde i samtlige de herreder, der nu udgjør Tromsø sorenskriveri. Jordegodset blev i 1666 solgt af kongen til den bekendte rigmand og spekulant *Selius Marselius* for at skaffe penge ind i statskassen efter de ødelæggende krige i aarhundredets midte. Om dette jordegods ses senere skjæbne er tidligere berettet.

Den skaanske krig fra 1675 berørte ikke direkte disse nordlige landsdele, men krigens tryk føltes ved tunge skatter og afgifter.

Af mærkelige mænd, der i det tidsrum kom fra amtet, kan nævnes *Hans Egede*, der fødtes 1686 paa Harstad, hvor faderen dengang var sorenskriver for Senjen. Sin første undervisning modtog han af morbroderen, præsten Hind paa Sand. Hans hustru var Gjertrud Rasch fra Veibbestad i Kvæfjord.

Amtmand *Paul Juul*, som blev dømt for landsforræderi og henrettet, opholdt sig i Egedes ungdomsaar paa Harstad, hvor han var prokurator.

Til at omvende finnerne i Nordland og i Finmarken oprettedes i 1714 missionskollegiet i Trondhjem. Sjælen i dette foretagende var den bekendte *Thomas von Westen*, som er kaldt «Finnernes apostel». Flere af dem, som først gik paa skolen i Trondhjem, ansattes som missionærer og siden som sognepræster.

Von Westen foretog flere reiser, og fra en af disse siger han, at der «blandt finnerne i Senjen fandtes den groveste hedendom, afguder og mangfoldig overtro». Von Westen var en fanatiker, der brugte stærke udtryk; han siger om finner fra Tromsø og indtil Trondhjem, at de var hedninger, «hvis lige neppe skal findes enten i den orientalske eller europæiske historie».

De nordlige landsdeles økonomiske stilling var kun maadelig i det 17 de som i den første halvdel af det 18 de aarhundrede. I Finmarken virkede handelsmonopolet hemmende paa al omsætning, og Nordlandene blev i det hele behandlet næsten som en koloni og ikke som en del af det øvrige land. I en «relation om Norge» fra 1699 siger forfatteren, der kjender godt til, hvad han skriver om, at «Nordlandene og Finmarken er ikke at regne for andet end norske kolonier». Og endnu saa sent som i 1748 kalder den dansk-norske regjering i en handelstraktat, som blev indgaaet med en udenlandsk fyrste, Nordland og Finmarken kongens kolonier. Denne opfatning af landsdelenes stilling havde

følger som i flere henseender virkede uheldig. Disse nordlige egne blev saaledes betragtede som et slags forvisningssteder, hvorhen folk sendtes, som havde forgaet sig mod straffeloven, men «af kongelig naade blev skjænket livet og hendømte til de nordlandske fiskeleier», som det hed. Den anskuelse havde udviklet sig, at folk, paa hvem et eller andet var at udsætte, skulde sendes didop, og de embedsmænd, som ansattes, var ofte folk, som i disse nordlige egne skulde gjøre bod for en mindre vel anvendt ungdomstid. Det Skudsmaal, «ei ubekvem til et lidet kald i Nordlandene», som gaves ved eksamen i Kjöbenhavn, er betegnende for datidens anskuelse.

Denne ringeagt fik sit udtryk i landsloven. Ifølge Kristian V's lov, 6te bogs 13 kapitel, blev Nordlands og Finmarkens fiskevær gjorde til forvisningssteder, hvor tyve og skjørlevnere kunde sendes til «arbeide paa fiskeleierne». Disse landsdeles vigtigste steder, fiskeværerne, fik ved dette lovbud og deraf senere følgende bestemmelser en daarlig befolkning.

Til Finmarken sendtes dødsdømte forbrydere for der at «peoplere» landet, ikke blot fra Norge, men ogsaa fra Danmark. Da der indløb klagemaal over det uvæsen, deportationen førte med sig, erklærede landsstyrelsen, at Finmarken skal være fri for de forviste, som «havde været indbyggerne en trykkende byrde, saa at det bliver landet en lettelse at fritages for slige folk».

Den samme forordning af 1784, som fritog Finmarken for disse individer, bestemte imidlertid, at herefter skal disse sendes til «de nordlandske fiskevær», som vistnok ogsaa tidligere, men ikke i den grad som Finmarken, var blevet benyttet som forvisningssted for forbrydere.

Først i 1810 blev det ved en forordning bestemt, at forbrydere skulde sone sin brøde i strafanstalterne og ikke paa de nordlandske fiskevær.

Senjen og Tromsø fogderi, som i lang tid havde været forenet med Nordlands amt, blev i 1787 lagt til Vardøhus amt eller det egentlige Finmarken, og det hele fik nu navn af Finmarkens amt, hvilket har bidraget til at forvirre de geografiske begreber om det nordlige Norge. I Tromsø by fik amtmanden for Finmarkens amt bopæl fra 1813; tidligere havde han boet i Alten. Ved storthingsbeslutning af 1865 blev af Senjen og Tromsø fogderi oprettet det nuværende Tromsø amt.

Bygningen af Bardo og Maalselvdalen begyndte, som før omtalt, i slutningen af forrige aarhundrede.

Amtets gamle inddeling i to Præstegjeld, Trondenes Præstegjeld, som lige indtil 1731 laa under bispen i Trondhjem, og Tromsø kald, der hørte til Trondhjems domkirkes sognepræst, forandredes i det 17de og 18de aarhundrede. Medens flere kirker

siden reformationen er nedlagte ude ved kysten, er andre kirker opførte inde i fjordbygder og dale, hvor der før ingen var.

I 1803 deltes det vidtløftige Trondhjems bispedømme i to stifter, Trondhjems stift samt Nordlandene og Finmarken, der først ved kgl. resi. af 14de juni 1845 fik det nu brugelige officielle navn Tromsø stift. Den første biskop i det nyoprettede bispedømme var nordlændingen *Mathias Bonsach Krogh*, der boede paa Belsvaag i Alstadhaug til sin død i 1828. Hans eftermand, biskop Kjerschow, boede i de første aar af sin embedstid paa gaarden Løb ved Bodø, men tog i 1832 fast bolig i Tromsø, hvor hans eftermænd siden har boet.

Disse har været:

Daniel Juell fra 1849—1855.

Knud Gislesen til 1860.

Peter Essendrop til 1867.

Fredrik Hvoslef til 1876.

Jakob Smitt til 1885.

Johannes Skaar til 1892.

Peter Bøckman.

Krigsaarene i begyndelsen af vort aarhundrede øvede en hemmende indflydelse paa handel og næringsveie. Som paa mange andre kanter maatte surrogater bruges for brød. Uaaret 1812, der strakte sig over det hele land, ødelagde kornavlens, der dengang og senere ikke var ubetydelig i amtets sydlige del. Dog var vel neppe mangelen paa fødemidler saa følelig her som i flere andre kystdistrikter, takket være russehandelen, hvorved endel kornvarer tilførtes Tromsø by og distrikt (resi. af 15de nvbr. 1809). Regjeringen besørgede ogsaa i aarene 1810—12 ca. 90 000 tønder korn indkjøbt for amtets magaziner. Handelen med Bergen kunde kun drives med stort besvær, thi udenfor Stadt laa engelske krydsere, som kaprede mangen nordlandsjægt, der lastet med nødvendighedsartikler drog nordover til det fjerne hjemsted.

Af krigerske affærer forefaldt her i 1812 den bekjendte træfning paa PølsHAVNEN ved Tromsø, da en skonnert og en slup samt et prisskib faldt i tiendens hænder.

Et kystværn var oprettet ved resi. af 1807 og nøiere bestemt ved bekjendtgjøreise fra regjeringskommissionen s. a. Men noget effektivt værn kunde det dog af forskellige grunde ikke blive, og ved ovennævnte batalje kunde det intet udrette.

Paa rigsforsamlingen paa Eidsvold var Finmarkens amt, hvortil Tromsø amt dengang hørte, urepræsenteret. Til det første overordentlige storthing i 1814 valgtes sogneprest Dreyer, distriktsanfører Jessen og gaardbruger Skjerret, men ingen af disse naaede frem; den sidste rak paa reisen kun til Bodø.

Siden 1815 til og med 1866 har fra det forenede Finmarkens og Tromsø amt mødt følgende repræsentanter paa storthmget:

Kancelliraad sorenskriver Aas 1815—16.
Pastor Normann 1815—16.
Kjøbmand Klerck 18.15—16.
Tolder H. Mejer 1818, 1827.
Handelsmand Nicolai Normann 1818, 1821, 1833.
Handelsmand Hans Klæboe 1818.
Provst Deinboll 1821, 1824.
Foged Johan Nilsen 1821, 1830.
Proprietær R. Hagen for amtmand Krogh 1824.
Foged og sorenskriver Nils Schjoldager 1824.
Foged Johan Hofseth 1827.
Provst Simon Kildal 1827, 1830.
Provst Jens Rasmussen 1830.
Amtmand Ulrich Cappelen 1833.
Provst Fr. Rode 1833.
Foged Johan Cappelen 1833.
Gaardmand Ole Hansen Skogshavn 1836, 1839.
Sognepræst Johan Holst 1836.
Sognepræst Johan Broch 1836.
Kjøbmand Aage Aagaard 1836.
Foged og sorenskriver Erik Hauge 1839.
Amtmand O. E. Buck 1839.
Kjøbmand Even Holmboe 1839.
Sognepræst Nils Jønsberg 1842.
Provst H. C. Aal 1842.
Provst L. C. Holmboe 1842.
Gaardbruger Michael Blix 1842.
Provst P. M. Brager 1845.
Foged og sorenskriver E. Saxlund 1845, 1848, 1851.
Lensmand O. T. Schjølberg 1845, 1848, 1854, 1857, 1865—66.
Provst N. J. Aars 1848, 1851.
Handelsmand N. Dons 1848, 1851.
Distriktslæge O. G. Høegh 1851, 1854.
Toldkasserer Fr. W. Heyerdahl 1845.
Provst Chr. Sommerfeldt 1854.
Gaardbruger A. V. Stoltenberg 1857, 1859—60, 1862—63.
Værksbestyrer S. H. Thomas 1857.
Sognepræst J. S. Hansen 1857, 1859—60.
Sorenskriver Jens Holmboe 1859—60, 1862—63.
Lensmand C. Gylche 1859—60, 1862—63.
Sorenskriver Fr. Norgreen 1862—63, 1865—66.
Sognepræst B. Kokk 1865—66.

Handelsmand D. Lund 1865—66.

Fra Tromsø amt har efter adskillelsen fra Finmarkens amt mødt følgende repræsentanter:

Provst P. Jensen 1868—69, 1871—73, 1874—76.

Gaardbruger P. A. Moen 1868—69, 1871—73.

Handelsmand J. J. Kildal 1873.

Skolelærer M. Lundberg 1874—76, 1877—79.

Handelsmand, senere lensmand S. Wennbog 1877—79, 1880—82, 1883—85.

Gaardbruger H. Olsen-Skog 1880—81.

Gaardbruger Tøllefsen, Fagerlidal 1882.

Gaardbruger L. Drevland 1881, 1883—85, 1886—88.

Sagfører Kr. Moursund 1886—88, 1889—91.

Distriktslæge O. Eng 1889—91, 1892—94.

Telegraf bestyrer J. Hagen 1892—94.

Gaardbruger H. Mikkeltborg 1895—97.

Sparebankkasserer A. Moe 1895—97, 1898.

Gaardbruger P. L. Skjevelnæs 1898.

I en længere aarrække, lige til i thinget i 1842, valgte byerne Tromsø og Hammerfest sammen med amtet. Senere valgte Tromsø og Finmarksbyerne sammen til adskillig misnøie for førstnævnte by, som i flere thingperioder ingen repræsentant havde.

Repræsentanter for *Tromsø* og Finmarksbyerne:

Overlærer U. F. Lange 1842, 1845.

Stiftamtmand Harris 1848, 1851.

Konsul A. Z. Aagaard 1851, 1867.

Prokurator M. N. Dreier 1851.

Stiftamtmand C. F. Motzfeldt 1857, 1858.

Kjøbmand Rostad 1858.

Fra 1859—60 har Tromsø havt sin egen repræsentant.

Repræsentanter for *Tromsø*:

Rektor (Statsminister) Steen 1862—63, 1864, 1865—66.

Sorenskriver C. C. Kjerschow 1868—69.

Overretssagfører O. Lund 1871—73.

Provst J. S. Smitt 1874—76, 1877—79.

Tromsø og Bodø:

Biskop J. S. Smitt 1880—82.

Klasselærer Fosse 1883—85, 1886—88.

Overlærer (Rektor) Horst 1889—91, 1892—94, 1895—97, 1898—99.